

УДК 343.97:316.4.057.4(477)
DOI <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i91.3249>

О. О. Сидорчук

ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ Й ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ АНАЛІЗУ ЛАТЕНТНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Постановка наукової проблеми та її значення. Злочинність є важливою проблемою сучасного суспільства. Реальний рівень злочинності в Україні й світі складно відтворити, оскільки значна кількість кримінальних правопорушень не входять до офіційної статистики та залишають латентними.

Відповідно до даних сервісу Numbeo, який формує індекс злочинності, Україна станом на 2021 рік посідає 54 місце із 135 у світі за рівнем злочинності. Цікаво, що серед всіх країн Європи Україна є на третьому місці після Республіки Білорусь та Франції [1]. На нашу думку, такі оптимістичні показники свідчать скоріше не про позитивну динаміку рівня злочинності в Україні, а про значний процент латентної злочинності. Як справедливо зазначає В.М. Дрьомін, немає сумнівів у тому, що рівень «фактичної» злочинності значно вище, ніж «офіційної» [2, с. 550]. Дослідження поняття та ознак латентної злочинності дозволить зрозуміти сутність цього явища та його характерні риси.

Аналіз досліджень наукової проблеми. Питання латентної злочинності є предметом наукових досліджень науковців у сфері кримінального права, кримінології та інших галузей, проте саме дослідження латентної злочинності з кримінологічної точки зору є найбільш значущим, оскільки завданням науки кримінології є виявлення причин злочинності та окремих її видів, її взаємозумовленість з причинами та умовами, дослідження особи злочинця, та розроблення механізмів для запобігання та протидії злочинності. Латентна злочинність розглядається у працях таких науковців, як Р. М. Акутаєв, В. В. Голина, І. М. Даньшин, О. М. Джужа, В. М. Дрьомін, Є. О. Гіда, А. П. Закалюк, О. О. Ковалкін, П. А. Кривенцов, В. Г. Лихолоб, Ю. В. Нікітін, В. І. Поклад, В. М. Попович, В. Ф. Оболенцев, С. М. Храмов та багатьох інших.

Варто відмітити, що монографія В.Ф. Оболенцева «Латентна злочинність: проблеми теорії та практики попередження» містить ґрунтовний аналіз причин та наслідків латентної злочинності, автором запропоновано шляхи і способи скорочення латентної злочинності, які є актуальними і зараз. Проте, за останні 15 років відбулись значні зміни в законодавстві, з'явилися нові методики розслідування злочинів, технічні засоби, за допомогою яких можливо підвищити ефективність розслідування злочинів та викриття особи злочинця.

Отже, проблема латентної злочинності досліджується у працях багатьох науковців та практиків, однак не всі наукові та практичні проблеми стосовно зменшення рівня злочинності, в тому числі латентної, є вирішеними, і тому проблема не втрачає своєї актуальності.

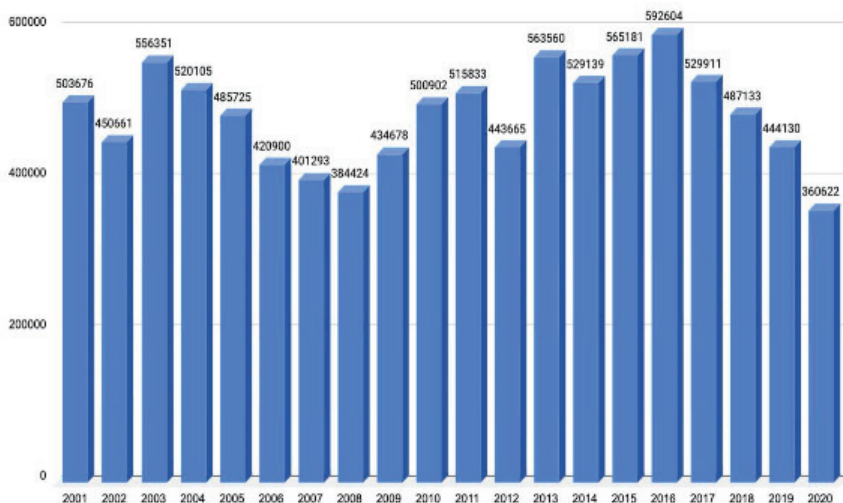
Метою статті є дослідження теоретичних та практичних питань, пов'язаних із латентною злочинністю в Україні, аналіз різних наукових точок зору на поняття та сутність латентної злочинності, дослідження за допомогою статистичного та соціологічного методів рівня злочинності в Україні, виявлення ознак латентної злочинності, визначення впливу латентної злочинності на рівень криміналізації суспільства.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Рівень злочинності в Україні викликає занепокоєння працівників правоохоронних органів та всіх громадян. Зокрема, відповідно до Звіту про діяльність прокуратури, в Україні упродовж 2020 року обліковано 360 тисяч кримінальних правопорушень (проти 444 тис. у 2019 році, або -19%) [3, с. 7]. Згідно зі Звітом щодо кримінальної статистики в Україні, у 2019 році в Україні було зареєстровано 444130 злочинів, а у 2020 році – 360622 злочини [4]. Отже, стан злочинності в Україні залишається стабільно високим. Необхідно підкреслити, що офіційні дані не завжди відбивають реальну криміногенну ситуацію, крім того, значна частина кримінальних правопорушень залишається невиявленою та входить до офіційної статистики. Крім того, за даними різних органів показники злочинності відрізняються.

Всього у 2020 році Національна поліція отримала понад 10 мільйонів викликів, за підсумками яких було зареєстровано 335 тисяч кримінальних порушень. Для порівняння – у 2019 році Національною поліцією було зареєстровано 418 тисяч кримінальних правопорушень [5]. Слід враховувати, що розслідуванням кримінальних правопорушень займаються не тільки слідчі Національної поліції, а й слідчі ДБР, СБУ, детективи НАБУ і не завжди можна знайти офіційну статистику про результати роботи цих органів.

Науковці, зокрема О. Баганець, порівнюючи статистику злочинності в Україні в 2019 та 2020 році, та спираючись на дані правоохоронних органів, зазначає, що у 2020 році в Україні було зареєстровано 784096 злочинів, а в 2019 році – 840447 злочинів [6]. Тут враховуються всі кримінальні правопорушення, в тому числі ті, які були закриті у зв'язку з не підтвердженням факту злочину.

Цікаво розглянути, як змінювався рівень злочинності в Україні в період 2001-2019 років. Так, відповідно до статистичних даних Департаменту інформаційно-аналітичної підтримки Національної поліції України, Єдиного звіту про кримінальні правопорушення, даних Офісу Генерального прокурора (Генеральної прокуратури), щороку в Україні вчиняється 400-500 тисяч кримінальних правопорушень. Найбільша кількість злочинів за останні 20 років була у 2016 році – 592604 злочинів, у 2013 році – 563560 та у 2003 році – 556351. Найменша кількість злочинів була зареєстрована у 2020 році – 360622 та у 2008 році – 384424 злочинів. Однак, слід враховувати, що статистичні показники стосовно рівня злочинності за останні роки в Україні не враховують окремі території Донецької та Луганської областей а також АР Крим.

Мал. 1. Кількість вчинених злочинів на території України у період з 2001 по 2020 роки.

Аналітики, науковці та практики зазначають про значний рівень латентної злочинності в Україні, отже, офіційні статистичні дані дозволяють сформувати загальні тенденції щодо динаміки злочинності, однак не дозволяють в повній мірі зрозуміти реальний рівень злочинності в Україні. Для розуміння сутності латентної злочинності і її значення, доцільно розглянути поняття та ознаки латентної злочинності. Розуміння сутності латентної злочинності дозволить визначити рівень її впливу на криміналізацію суспільства в Україні.

Етимологічно слово «латентний» означає «прихований», «невидимий» [7, с. 453]. В кримінології є різні визначення латентної злочинності, які потребують аналізу. О.М. Джужа під латентною злочинністю розуміє невиявлені або незареєстровані злочини, які не знайшли свого відбиття [8, с. 29]. А.П. Закалюк пише, що латентна злочинність – це частка злочинності, що становить сукупність злочинів різних видів, які вчинені, але з різних причин не стали предметом передбаченого законом реагуванням у вигляді порушення кримінально-процесуального провадження та притягнення винних у їхньому вчиненні до відповідальності [9, с. 179-180]. С.А. Шалгунова, А.М. Орлеан та інші вказують, що латентна злочинність – це частина фактичної злочинності, що не отримала відтворення в кримінальній статистиці та не потрапила в поле діяльності державних правоохоронних органів. Це сукупність злочинних діянь, що були реально вчинені, але не стали відомі органам кримінального судочинства і, відповідно, не відбиваються в офіційній статистиці правоохоронних органів [10, с. 97]. В.Ф. Оболенцев латентну злочинність визначає як сукупність фактично вчинених, однак невиявлених, або таких, що внаслідок інших певних обставин не стали відомими правоохоронним і судовим органам, злочинів, які не знаходять відбиття в офіційній кримінально-правовій статистичній звітності [11, с. 12]. Проаналізувавши різні визначення

поняття «латентна злочинність» можна запропонувати під цим поняттям розуміти сукупність злочинів, які були вчинені, але не виявлені та/або не зареєстровані правоохоронними органами та не отримали відбиття в офіційній статистиці.

Латентна злочинність зумовлена різними чинниками – недостатньо ефективною роботою правоохоронних органів, недостатнім ресурсним забезпеченням правоохоронних органів, не досконалою кримінальною політикою, високим рівнем підготовки злочинців до планування та вчинення злочину а також приховування його наслідків, низьким рівнем довіри громадян до правоохоронних органів, внаслідок чого свідки-очевидці події кримінального правопорушення не повідомляють про нього правоохоронні органи, тощо.

В.М. Дрьомін, аналізуючи стан латентної злочинності в Україні, справедливо підкреслює, що злочинність за своїми якісними та кількісними характеристиками, територіальною поширеністю, соціально-демографічними ознаками осіб, до неї залучених, є стійким соціальним явищем, яке відповідає характеру розвитку суспільства в цілому [12, с. 16].

Детально чинники латентної злочинності проаналізував В.В. Голіна, який визначив, що формування латентної злочинності відбувається внаслідок різних причин, які існують у таких сферах: 1) сучасного кримінального і кримінального процесуального законодавства; 2) державної кримінально-правової статистики; 3) суспільно-політичного життя в країні, соціально-політичного клімату в суспільстві; 4) діяльності органів кримінальної юстиції; 5) кримінальної і посткримінальної поведінки злочинців, потерпілих, свідків та інших учасників кримінальних подій; 6) ресурсного забезпечення діяльності щодо запобігання і протидії злочинності [13, с. 138].

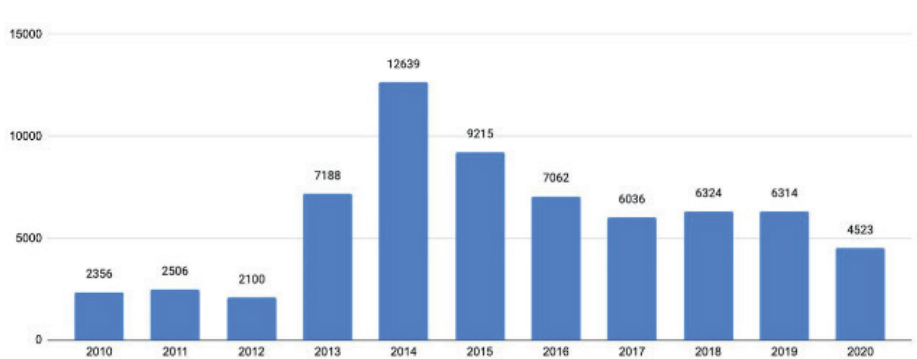
В. Г. Лихолоб, досліджуючи латентну злочинність, розрізняє три її види: 1) природну; 2) пограничні ситуації; 3) штучну. Під природною латентною злочинністю, на думку вченого, розуміється сукупність тих випадків, коли правоохоронним органам не став відомий факт вчинення злочину (наприклад, неповідомлення потерпілих про злочин, хабарництво, розкрадання колективної власності тощо). Латентність пограничних ситуацій відбувається, коли факт злочину існує, але з різних причин він не усвідомлюється як злочин особою, що його виявила (наприклад, пожежі, кишенькові крадіжки тощо). Штучна латентність охоплює ті випадки, коли правоохоронний орган, маючи у своєму розпорядженні необхідну інформацію про досконалий злочин, не ставить його на облік, аби створити видимість благополуччя в боротьбі зі злочинністю [14, с. 135]. Однак, такий підхід піддається справедливій критиці з боку інших науковців, і пропонуються інші варіанти класифікації, які включають більшу кількість видів латентних злочинів.

Зокрема, А. П. Закалюк виділяє шість основних груп латентних злочинів: 1) злочинні прояви, які з низки причин помилково не сприймаються як передбачені Кримінальним кодексом України кримінально карані діяння; 2) злочини, про які потерпілі з різних мотивів не повідомляють компетентним органам; 3) злочини, в яких немає персоніфікованого потерпілого суб'єкта, заінтересованого повідомляти про їх вчинення; 4) злочини, факт вчинення яких відомий обмеженому колу осіб або лише винуватцям, проте через вжиття ними спеціальних заходів щодо

нерозповсюдження відомостей про згадані прояви, а також через незацікавленість у цьому потерпілого, повідомлення про злочин не надходять до правоохоронних органів. Дуже часто такі злочини вчиняються у тіньових сферах економіки, у податкових відносинах, у процесі незаконного обігу наркотиків, у корумпованих ланках апарату управління; 5) злочини, інформація про які відома правоохоронним органам, але вони (помилково або свідомо) не оцінені ними у встановленому кримінальному процесуальному порядку як кримінально карані діяння та залишені поза обліком. Це так звані приховані злочини. Скорочення цієї латентності цілком залежить від дотримання правоохоронними органами вимог закону; 6) злочини, стосовно яких прийнято необґрунтоване процесуальне рішення щодо відсутності події або складу злочину [10, с. 179-180]. Вважаємо, що така класифікація в більшій мірі відбиває види латентних злочинів.

Рівень латентності для різних видів злочинів відрізняється, що зумовлено тим, що приховати одні злочини складно (зокрема вбивство), а інші види злочинів можуть бути невиявленими у випадку, якщо ніхто не звертається до правоохоронних органів із повідомленням про вчинене кримінальне правопорушення (наприклад, під час отримання неправомірної вигоди та інших корупційних злочинів).

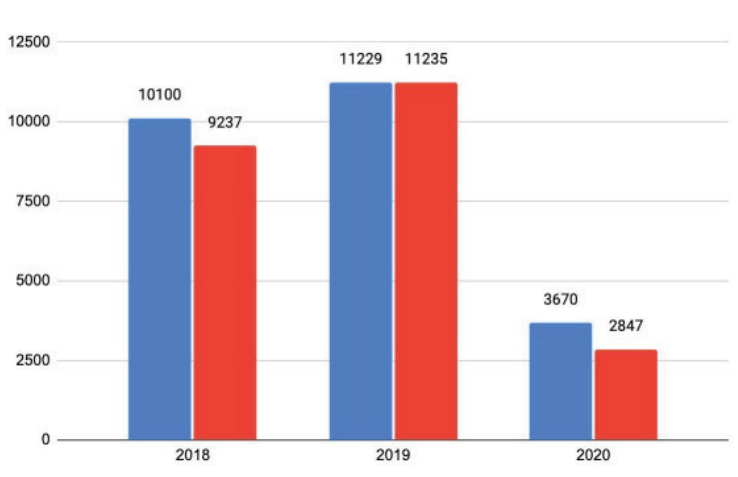
Динаміку злочинності можна проаналізувати на прикладі кількості вбивств та замахів на вбивства, оскільки ці кримінальні правопорушення характеризуються високою суспільною небезпекою та загалом низьким рівнем латентності. Так, вбивств та замахів на вбивства в Україні в 2010 році було скоєно 2356, у 2011 році – 2506, у 2012 році – 2100, у 2013 році – 7188, у 2014 році – 12639, у 2015 році – 9215, у 2016 році – 7062, у 2017 році – 6036, у 2018 році – 6324, у 2019 році – 6314, у 2020 році – 4523. Отже, криміногенна ситуація стосовно вбивств та замахів на вбивства в Україні характеризується хвилеподібними коливаннями.

Мал. 2. Кількість вбивств та замахів на вбивства, вчинених на території України у період з 2010 по 2020 роки.

Слід підкреслити, що латентна частина кримінальних правопорушень в певних видах може значно перевищувати рівень зареєстрованих кримінальних правопорушень. Доцільно проаналізувати Звіти Національної поліції про стан про-

тидії корупції, які офіційно оприлюднюються з 2018 року. Так, у 2020 році було складено й направлено до суду 3670 протоколів про корупційні правопорушення, кількість протоколів, за якими судом прийнято рішення – 2847. У 2019 році було направлено до суду 11229 протоколів про корупційні правопорушення, а прийнято судових рішень у звітному періоді – 11235. У 2018 році було направлено до суду 10110 протоколів про корупційні правопорушення, а прийнятих судових рішень – 9237 [15]. Цікаво, що за 3 місяці 2021 року до суду було направлено 3670 протоколів про корупційні правопорушення, кількість прийнятих судових рішень – 2847, що на 22,25% більше порівняно із аналогічними показниками 2020 року (3002 та 1749 відповідно).

Мал. 3. Кількість направлених до суду протоколів про корупційні правопорушення та кількість протоколів, за якими судом прийнято рішення у період 2018-2020 роки.

Є.О. Гіда та Ю.В. Нікітін проаналізувавши латентність різних видів злочинів, пропонують виокремлювати три рівні латентності злочинів: низький, середній та високий. На їхню думку, низький рівень латентності характерний для злочинів, які здійснені очевидно, внаслідок чого інформація про них швидко надходить до відповідних органів (наприклад – вбивства, розбої, крадіжки). До середнього рівня латентності можна віднести злочини, здійснення яких не настільки очевидно, оскільки потерпілі особи можуть з різних мотивів не звертатися в правоохоронні органи за захистом порушеного права, хоч факту злочину, зазвичай і не приховують, вони можуть вважати, що завдано незначний збиток, або не вірити в можливість встановлення злочинця і т. ін. Високий рівень латентності мають злочини, факт здійснення яких у більшості випадків відомий тільки злочинцеві та потерпілому, причому останній навіть зацікавлений у приховуванні самого факту злочину через сором чи з інших причин (вимагання, статеві злочини, хабарництво тощо). Такі злочини, через їх нео-

чевидність та практично нульову активність потерпілого, мають найбільшу латентність [10, с. 89].

В Україні високу латентність мають економічні, корупційні злочини, домашнє та побутове насильство. Статистичні дані про кількість виявлених кримінальних правопорушень цих видів не відтворюють реальну ситуацію у суспільстві.

Причинами латентності економічних злочинів вважають відсутність ефективного правового регулювання у фінансовій і банківській сферах, неможливість здійснення повноцінного контролю за валютними операціями, які здійснюються за допомогою криптовалют, ухилення осіб, які здійснюють підприємницьку діяльність, від сплати податків, тощо. Науковці пропонують для виявлення економічних злочинів використовувати такі методи: економічний аналіз техніко-економічних показників, метод експертних оцінок, аналіз документів та інші, які доповнюють один одного [11, с. 67].

Корупційні злочини в Україні мають високу латентність, оскільки суб'єкти корупційних правовідносин зацікавлені у прихованні факту пропозиції, надання або отримання неправомірної вигоди, а також вчиняють дії, спрямовані на приховуванні факту вчинення корупційних правопорушень. За відсутності повідомлення про факт здійснення корупційного правопорушення (або про приготування до його здійснення), правоохоронні органи майже не мають можливості самостійно виявити такі злочини. Крім того, часто корупційні правопорушення здійснюються з метою приховати інші кримінальні правопорушення. Слід зазначити, що суб'єктами корупційних правопорушень інколи є працівники правоохоронних органів, яким відомі методи розслідування таких видів злочинів, що своєю чергою ускладнює процес розслідування.

Домашнє (побутове) насильство в Україні належить до категорії злочинів із високою латентністю через такі причини: наявність в певних соціальних групах негативної деструктивної моделі поведінки (алкоголізм, наркоманія), в яких домашнє насильство є поширеною проблемою; приховування жінками факту домашнього насильства через фінансову або соціальну залежність від чоловіка; низький відсоток звернення постраждалих від домашнього (побутового) насильства до правоохоронних органів через недовіру до правоохоронних органів та нерозуміння про можливість кваліфікацію домашнього насильства; прийняття в певних релігійних течіях факту побутового насильства як норми поведінки; страх жінок перед суспільним осудженням у випадку повідомлення про наявну проблему, відсутність підтримки з боку членів родини тощо.

Латентній злочинності характерні загальні ознаки злочинності та спеціальні, які властиві виключно латентній злочинності. Отже, загальними ознаками латентної злочинності є такі: 1) це правове явище, 2) це соціальне відхилення, 3) шкідливе для всього суспільства і окремих громадян явище, 4) це масове явище, 5) має кримінально-правовий характер, 6) гальмує соціальний розвиток суспільства, 7) призводить до дезорганізації соціальних структур, 8) порушує суспільний спокій та викликає страх у людей, 9) породжує недовіру до правоохоронних органів [17, с. 88–89]. Специфічними ознаками латентної злочинності можна назвати такі: 1) латентна злочинність є невід'ємною частиною загальної злочинності, 2) прихо-

ваний характер злочинності, непоінформованість суспільства та правоохоронних органів про латентну злочинність («прихованість», «невідомість»), 3) високий ступінь терпіння громадян до рівня суспільної небезпеки злочинності, 4) безкарність злочинця (часткова або повна), 5) не враховується у офіційну статистику злочинності.

Розглядаючи фактори, які впливають на латентну злочинність, і своєю чергою, на рівень криміналізації суспільства, слід звернути увагу на роботу правоохоронних органів. Наявні численні зауваження та скарги щодо роботи правоохоронних органів, в тому числі стосовно внесення відомостей про кримінальні правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань та проведення досудового розслідування.

На підтвердження факту латентності значної частини злочинів через недостатньо ефективну роботу правоохоронних органів свідчить кількість скарг, які подаються щороку на роботу цих органів.

За даними Державної судової адміністрації України, в 2020 році до судів надійшло значно більше скарг, ніж у попередні роки, на бездіяльність слідчого та прокурора стосовно невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань – 37826, що становило майже 50% від загальної кількості одержаних скарг, з яких судом розглянуто та задоволено – 22853 (або 60,4%), проти 21832 (або 53%) у 2019 році. Оскільки фіксування саме цих даних за попередні роки (2013-2018) статистична звітність не передбачала, тому, немає з чим порівнювати, щоб ще більш переконливо підтвердити цю негативну тенденцію протягом останніх 5-6 років [6].

Якщо проаналізувати Звіт про роботу прокурора за 2019 та 2020 рік, то звертає на себе увагу кількість закритих кримінальних проваджень за фактом відсутності події чи складу злочину. Так, у 2020 році в 423474 випадках було закрито кримінальне провадження у зв'язку із відсутності події чи складу злочину, що становить 54% від всіх зареєстрованих повідомлень про кримінальні правопорушення. У 2019 та 2018 році цей показник становив 47,254% та 46,8 54% відповідно [17], [18]. Аналіз цих фактів дає можливість зробити припущення про те, що значна кількість кримінальних правопорушень є невиявленими, велика кількість повідомлень про кримінальні правопорушення після перевірки фактів завершується закриттям провадження у зв'язку із відсутності події чи складу злочину, отже не знаходить відповідного відбиття в загальній динаміці злочинності.

Розглядаючи результативність роботи правоохоронних органів, які здійснюють досудове розслідування, слід звернути увагу, що за реабілітуючими підставами було закрито кримінальних проваджень: 140665 злочинів невеликої тяжкості, 16597 – середньої тяжкості, 19203 – тяжких і 119801 особливо тяжких, а всього 296266 кримінальних правопорушень.

Отже, проаналізувавши статистичні дані, можна припустити, що відбувається штучне заниження рівня криміногенної ситуації у країні. Крім того, у випадку, якщо особа, яка скоїла правопорушення, не отримала справедливе покарання за своє діяння, то із великою ймовірністю вона вчинить нові кримінальні правопорушення, припускаючи, що знов не отримає за це покарання. І, навпаки, справед-

ливе покарання, яке співрозмірне вчиненому кримінальному правопорушенню, сприяє цілям загальної та спеціальної превенції.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Проаналізувавши різні наукові точки зору та статистичні дані, можна зробити висновок, що латентна злочинність має суттєвий вплив на збільшення рівня криміналізації суспільства, оскільки відбувається фактичне ураження суспільства злочинністю. Заходи, що здійснюються для запобігання злочинності в Україні не відповідають її реальному стану і тому є недостатньо ефективними. Приховування факту про вчинення злочинів сприяє розповсюдженню кримінальної ідеології та кримінальної психології, втягненню інших осіб в злочинну діяльність. У випадку приховування злочинів не діє принцип невідворотності кримінального покарання, що своєю чергою сприяє формуванню правового нігілізму.

Латентній злочинності властиві ознаки злочинності загалом (загальні ознаки) та такі специфічні ознаки: 1) латентна злочинність є невід'ємною частиною загальної злочинності, 2) прихований характер латентної злочинності – непоінформованість суспільства та правоохоронних органів про латентну злочинність, 3) високий ступінь терпіння громадян до рівня суспільної небезпеки злочинності, 4) безкарність злочинця (часткова або повна), 5) не враховується у офіційну статистику злочинності. Отже, під латентною злочинністю слід розуміти сукупність злочинів, які були вчинені, але не виявлені та/або не зареєстровані правоохоронними органами й не отримали відбиття в офіційній статистиці.

На підставі статистичних даних про криміногенну ситуацію в Україні можна зробити висновок, що офіційні дані не повною мірою відтворюють реальний стан злочинності в Україні. В останні роки спостерігається тенденція до зменшення кількості зареєстрованих і підтверджених кримінальних правопорушень, в той же час, у половині випадків від загальної кількості повідомлень про злочини, кримінальні провадження закриваються у зв'язку із відсутності події чи складу злочину, що свідчить про підвищення рівня латентної злочинності. Крім того, в останні роки збільшилась кількість скарг на бездіяльність слідчого та прокурора стосовно невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Ці факти опосередковано свідчать про збільшення рівня латентної злочинності. Для боротьби із латентною злочинністю необхідно розробляти ефективні методики боротьби з цим негативним явищем, в тому числі із використанням сучасних технологій, здійснювати кроки для підвищення рівня довіри суспільства до судових та правоохоронних органів, і ні в якому разі не намагатись штучним чином понизити офіційні статистичні показники про рівень злочинності в Україні. На перспективу подальших наукових досліджень можна віднести дослідження тенденцій криміналізації суспільства та розроблення методів боротьби з латентною злочинністю.

Література

1. Crime index by country 2021. *Numbeo*: web-site. URL: https://www.numbeo.com/crime/rankings_by_country.jsp.

2. Др'омін В.М. «Офіційна» та фактична злочинність: кримінологічний аналіз. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 68. С. 550–559.

3. Звіт про діяльність прокуратури у 2020 році. *Офіс генерального прокурора* : вебсайт. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/zvit_prok.
4. В'юник М.В. Інфографіка застосування Кримінального кодексу України: за даними 2001–2019 років. *Новий кримінальний кодекс* : вебсайт. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/statistics>.
5. Звіт Голови Національної поліції України про результати роботи відомства у 2019 році. *Урядовий портал* : Єдиний вебпортал органів виконавчої влади України. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2019/zvit-npu-2019.pdf.
6. Бабанець О.В. Загальний стан злочинності та протидії їй на території України за 2020 рік (у порівнянні зі статистичними даними за 2013-2019 роки). *Naspravdi.Today* : вебсайт. URL: <https://naspravdi.today/uk/2021/04/02/zahalnyy-stand-zlochynnosti/>.
7. Словник української мови : в 11 томах / за ред. І.К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Том 4, 1973. 453 с.
8. Курс кримінології. Особлива частина : підручник : у 2 кн. / за заг. ред. О.М. Джужі. Київ : Юрінком Інтер, 2001. Кн. 2. 480 с.
9. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології : У 3 кн. Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. Київ : Ін Юре, 2007. С. 179–180.
10. Кримінологія: навчальний посібник-практикум (для здобувачів вищої освіти, що навчаються на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти (081 «Право», 262 «Правоохоронна діяльність») / С.А. Шалгунова, А.М. Орлеан, О.С. Скок, Т.В. Шевченко, Ю.М. Крамаренко, Г.В. Барабаш, Ю.В. Волошина, І.В. Шило ; За заг. ред. к.ю.н., доц. С.А. Шалгунової. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2020. 332 с.
11. Оболенцев В.Ф. Латентна злочинність: проблеми теорії та практики попередження. Харків : Видавець СПФ ФО Вапнярчук Н.М., 2005. 128 с.
12. Дрьомін В.М. Інституціональна теорія злочинності та криміналізації суспільства : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 ; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2010. 40 с.
13. Голіна В.В. «Тіньова» злочинність. *Науковий вісник Сіверщини. Серія : Право*. 2017. № 1. С. 134–143.
14. Кримінологія : Учебник / Под общ. ред. А.И. Долговой. Москва : НОРМА ИНФРА-М, 1999. 424 с.
15. Звіт про стан протидії корупції. *Портал МВС* : вебсайт. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/activity/statistika>.
16. Кримінологія : підручник / А.М. Бабенко, О.Ю. Бусол, О.М. Костенко та ін. ; за заг. ред. Ю.В. Нікітіна, С.Ф. Денисова, Є.Л. Стрельцова. 2-ге вид., перероб. та допов. Харків : Право, 2018. 416 с.
17. Звіт про роботу прокурора за 2019 рік. *Офіс генерального прокурора* : вебсайт. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stat_n_st?dir_id=113894&libid=100820&c=edit&c=fo.
18. Звіт про роботу прокурора за 2020 рік. *Офіс генерального прокурора* : вебсайт. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stat_n_st?dir_id=113894&libid=100820&c=edit&c=fo#.

Анотація

Сидорчук О. О. Деякі теоретичні й практичні питання аналізу латентної злочинності в Україні. – Стаття.

У статті розглянуто теоретичні й практичні питання аналізу латентної злочинності в Україні, проаналізовані причини латентності окремих категорій злочинів. Доведено, що латентна злочинність має великий вплив на криміналізацію суспільства через невідповідність заходів запобігання злочинності її реальному стану, розповсюдження кримінальної ідеології та психології, втягнення інших осіб у злочинну діяльність. Латентна злочинність сприяє формуванню правового нігілізму через відсутність справедливого й невідворотного покарання за вчинений злочин.

Проаналізовано різні наукові погляди на поняття «латентна злочинність» і запропоновано під латентною злочинністю розуміти сукупність злочинів, які були вчинені, але не виявлені й / або не зареєстровані правоохоронними органами й не отримали відбиття в офіційній статистиці.

Здійснено аналіз офіційних даних із різних офіційних джерел (Звітів про роботу прокурора, Звітів Національної поліції, даних Департаменту інформаційно-аналітичної підтримки Національної поліції України, Єдиного звіту про кримінальні правопорушення) щодо стану злочинності в Україні

за 2001–2020 роки. Розглянуто динаміку певних категорій злочинів (вбивств і замахів на вбивства й корупційних правопорушень) в Україні останніми роками.

Розглянуто різні наукові класифікації видів латентної злочинності. У статті розглянуто й схарактеризовано різні рівні латентності злочинів. Проаналізовано загальні (які властиві всім злочинам, а не лише латентним) і спеціальні (властиві лише латентній злочинності) ознаки латентної злочинності. Запропоновано виділяти такі ознаки латентної злочинності:

- 1) латентна злочинність є невід'ємною частиною загальної злочинності;
- 2) прихований характер злочинності, непоінформованість суспільства й правоохоронних органів про латентну злочинність («прихованість», «невідомість»);
- 3) високий ступінь терпіння громадян до рівня суспільної небезпеки злочинності;
- 4) безкарність злочинця (часткова або повна);
- 5) не врахування в офіційну статистику злочинності.

Досліджено фактори, які підтверджують високий рівень злочинності в Україні, серед яких виділено збільшення кількості закритих кримінальних проваджень у зв'язку з відсутністю події чи складу злочину, збільшення кількості скарг на бездіяльність слідчого й прокурора стосовно невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань та інші. Ці факти дозволяють опосередковано свідчити про збільшення рівня латентної злочинності.

Ключові слова: латентна злочинність, рівень латентної злочинності, ознаки латентної злочинності, рівні латентної злочинності, динаміка злочинності, криміналізація суспільства.

Summary

Sydorchuk O. O. Some theoretical and practical issues of analysis of latent crime in Ukraine. – Article.

The article considers theoretical and practical issues of analysis of latent crime in Ukraine, analyzes the causes of latency of certain categories of crimes. It is proved that latent crime has a great influence on the criminalization of society due to the inconsistency of crime prevention measures with its real state, the spread of criminal ideology and psychology, involvement of others in criminal activities, latent crime contributes to the formation of legal nihilism due to lack of just and inevitable punishment.

Various scientific views on the concept of «latent crime» are analyzed and proposed as latent crime and understand the set of crimes that were committed but not detected and / or not registered by law enforcement agencies and not reflected in official statistics.

The analysis of official data from various official sources (Reports on the work of the prosecutor, Reports of the National Police, data of the Department of Information and Analytical Support of the National Police of Ukraine, Unified Report on Criminal Offenses) on the crime situation in Ukraine for 2001–2020. The dynamics of certain categories of crimes (murders and attempted murders and corruption offenses) in Ukraine in recent years is considered.

Various scientific classifications of types of latent crime are considered. The article considers and characterizes different levels of latency of crimes.

The general features of latent crime (which are inherent in all crimes, not only latent) and special (inherent only in latent crime) are analyzed. It is proposed to distinguish the following signs of latent crime:

- 1) latent crime is an integral part of general crime;
- 2) the latent nature of crime, ignorance of society and law enforcement agencies about latent crime (“secrecy”, “unknown”);
- 3) high patience of citizens level of public danger of crime;
- 4) impunity of the offender (partial or complete);
- 5) is not taken into account in official crime statistics.

Factors confirming the high level of crime in Ukraine have been studied, including an increase in the number of closed criminal proceedings due to the absence of an event or corpus delicti, an increase in complaints about the inaction of investigators and prosecutors regarding failure to enter information on criminal offenses and other. These facts allow us to indirectly indicate an increase in the level of latent crime.

Key words: latent crime, level of latent crime, signs of latent crime, levels of latent crime, dynamics of crime, criminalization of society.